

BŁOGOSŁAWIONY KS. B. MARKIEWICZ – WZORZEC DLA WYCHOWAWCÓW (referat)

W personalistycznym wychowaniu do wartości bardzo ważną rolę odgrywa osobowy wzór stanowiący najwyższą jakość strategii świadectwa.

1. Pojęcie „wzoru osobowego”

W pojęciu „wzór osobowy” można wyróżnić dwa konstytutywne elementy: doskonałość osobową i naśladownictwo (doskonałość osobową godną naśladowania). Doskonałość życia stanowiącą podstawę bycia wzorem osobowym. L. Dyczewski charakteryzuje jako „zespół spójnych ze sobą celów życiowych, motywacji działań i konkretnych zachowań oraz cech osobowościowych”¹. Integracja celów życia, motywów podejmowanych czynów, postaw i wypracowanych cech osobowościowych, odnajduje swoje źródło w najgłębszych przekonaniach i odpowiednim dla nich systemie wartości². To jednocząca filozofia życia realizowana w konkretnej egzystencji ludzkiej.

Pojęcie „wzoru osobowego” różni się od innych, bliskich znaczeniowo, jakimi są: autorytet, ideał osobowy czy wychowawczy. Autorytetem stać się może osoba posiadająca szczególne przymioty i kompetencje w danej dziedzinie, które są społecznie uznane, natomiast wzór osobowy pociąga pięknem doskonałości ludzkiej i zobowiązuje do naśladowania. Pojęcia „ideału osobowego” i „ideału wychowawczego” implikują teoretycznie pożądane przymioty i doskonałość osobową oraz zamierzone cele wychowawcze prowadzące do całościowej wizji osobowości. W konsekwencji do ideału się dąży, a wzór uosabiający wartości naśladuje. Wzór osobowy zawiera w sobie autorytet, ideał osobowy i wychowawczy, a jednocześnie przekracza je dynamiką spełnionej doskonałości, budzącej pragnienie naśladowania.

W aspekcie psychologicznym miarę wzoru osobowego stanowi jego dojrzałość osobowościowa, pociągająca swoim przykładem. Nie jest to doskonałość absolutna, będąca „tylko teoretycznym zbiorem idealnych cech, szczegółowych norm czy zasad postępowania człowieka, lecz zawiera w sobie przede wszystkim wymiar bycia sobą i ukazuje go wśród różnych sytuacji i uwarunkowań”³.

W ujęciu pedagogicznym, wzór osobowy może stanowić konkretna osoba historyczna czy współczesna, a także fikcyjna, np. literacka, filmowa, telewizyjna, wyzwalająca pozytywne

¹ Por. L. Dyczewski, *Kultura polska w procesie przemian*, Lublin 1995, s. 125.

² Pojęcia „osoba” i „osobowość” ujmujemy personalistycznie: osoba (bytowość dana człowiekowi ontologicznie i trwale) jest fundamentem osobowości (zwartej organizacji psychofizycznej człowieka, zadanej do realizacji); „osoba wyraża się w osobowości”; por. A. J. Nowak, *Osobowość sakramentalna*, Lublin 1992, s. 50; Z. Chlewiński, *Dojrzałość: osobowość, sumienie, religijność*, Poznań 1991, s. 12.

³ Por. J. Ryłko, „Chrześcijański wzór osobowy w moralnym wychowaniu młodzieży”, w: J. Nagórny (red.), *Vivere in Christo. Chrześcijański horyzont moralności*, Lublin 1996, s. 16-17.

zmiany w osobowości wychowanka. Siła oddziaływania pierwszej grupy wzorców osobowych jest wyjątkowa, ze względu na ich realizm życia. Wzór osobowy, zdaniem W. Okonia, pełni w procesie wychowania funkcję regulacyjną i modelową, poprzez przyswajanie przez wychowanka wartości, norm i zachowań (cech i czynów) charakterystycznych dla wzorca.

Istotne znaczenie wychowawcze wzoru osobowego podkreśla chrześcijaństwo. Bogactwo źródłowe wzorów osobowych zawiera Pismo Święte⁴. Teologia zaś wskazuje na większą siłę oddziaływania wzoru osobowego w stosunku do norm moralnych oraz na jego rolę motywacyjną w rozwoju osobowościowym i moralnym człowieka. Wzory chrześcijańskie inspirują do życia według wartości ewangelicznych, rodzą nadzieję i entuzjazm. Najdoskonalszym wzorem osobowym chrześcijanina jest Jezus Chrystus, Syn Boży i prawdziwy Człowiek, związany z kulturą ludzką i jej realiami. Jezus jest źródłem i miarą wszystkich chrześcijańskich wzorców osobowych, w tym kanonizowanych świętych.

2. Proces naśladowania wzoru osobowego

Zarysowane pojęcie wzoru osobowego i jego formacyjna rola eksponuje istotę wychowania, zwłaszcza w ujęciu personalistycznym, które ściśle rzecz biorąc dokonuje się między osobami i nie jest mechanicznym oddziaływaniem na strukturę przedmiotowo traktowanego wychowanka. Odniesienie do wzoru osobowego pozwala doświadczać życia drugiego człowieka, w którym deklaracja wartości, i ich porządek są zgodne z jakością praktykowanego życia, kiedy wartości owe są faktycznie realizowane. Fascynując swoim życiem, wzór osobowy przekonuje innych do realizacji życia według jego wartości, potwierdzając realną możliwość takiego formatu życia, jakie prezentuje wzorzec. Wreszcie wpływa na doskonalenie życia, przemianę w systemie wartości wychowanka: uczy ładu wartości, porządku moralnego, korzystania z wolności, rozwiązywania dylematów, przed którymi stoi człowiek. Odwołuje się również do młodzieńczej potrzeby identyfikacji ze znaczącymi osobami o wybitnej formacji, mogącymi stanowić autorytet, ideał czy wzór życia. Uznanie kogoś za wzór osobowy jest procesem dokonującym się na płaszczyźnie poznawczej, emocjonalnej i woliwnej.

Wzorzec trzeba znać, szanować, nawet kochać i chcieć żyć jak on, czyli podejmować czyny, które są zbieżne, a nawet tożsame z jego światem wartości. To proces nabywania cech wzorca osobowego, praktyki naśladowania go aż do przyswojenia sobie za własne jego wartości i postaw. W tej perspektywie trzeba podjąć próbę wskazania Ojca Świętego Jana Pawła II jako wzoru osobowego dla współczesnego człowieka i przyszłych pokoleń, którego osobę nieustannie warto przywoływać nie tylko w pamięci, lecz także czynnym naśladowaniem.

3. Wzorcowa osobowość bł. Bronisława Markiewicza

---

⁴ Por. Z. Dymkowski, *Wzory osobowe Katechizmu Kościoła Katolickiego w katechezie współczesnej*, Lublin 1999, s. 18.

W powszechnym odczuciu, bł. ks. B. Markiewicz postrzegany jest jako osoba wybitna, świetlana, charyzmatyczna, święta. Wyjątkowość i wielkość osoby ks. Markiewicza wyznaczył nie tylko piastowany przez niego urząd pasterza w Kościele katolickim, lecz przede wszystkim sposób w jaki go sprawował i prawda o tym, jakim był człowiekiem w ciągu całego życia. Wiedza o jego życiu pozwala określić jego osobowość jako dojrzałą, doskonałą, mogącą stanowić uniwersalny wzór osobowy. Taką ocenę potwierdza charakterystyka znaczących rysów życia i osobowości Błogosławionego.

Na ich kształt wpłynęło wiele zewnętrznych czynników, np. rodzina, narodowość, środowisko społeczne, kultura, dzieje Polski, świata i Kościoła oraz wewnętrznych, np. uwarunkowania psychofizyczne (naturalne talenty), doświadczenie moralne i religijne, świadome kierowanie własnym rozwojem, łaska Boża. Jednak żadne czynniki niczego nie determinują, ale tworzą możliwości i warunki dla formowania się osobowości. Decydującą rolę odgrywa natomiast samoaktywność człowieka. Lektura papieskich biografii wskazuje na trzy zasadnicze nurty wpływów i wartości, które w swoim czasie świadomie przyjęte i harmonijnie ułożone, ukształtowały jego osobowość, stanowią je: rodzina i polskie korzenie, kultura i twórczość, wiara i doświadczenie religijne.

4. Wzór pedagoga

Pełnienie roli wychowawcy jest zadaniem i powołaniem szczególnie wymagającym. Wychowanie należy do najważniejszych i najbardziej delikatnych oddziaływań społecznych, których podmiotem i celem jest człowiek, konkretna osoba ludzka. W procesie wychowania, w tej swoistej komunii osób – wychowawcy i wychowanek

– dokonuje się obdarzanie człowieczeństwem. Takie ujęcie wychowania, stawia przed wychowawcami nie lada wyzwanie, obejmujące kompetencje zawodowe i osobowościowe. Skuteczne wspieranie rozwoju potencjału ludzkiego możliwe jest dla wychowawcy bogatego własnym człowieczeństwem. Dlatego konieczne jest nie tylko stałe doskonalenie zawodowe wychowawców, lecz także ich permanentna formacja ludzka. Jej personalne odniesienie i treść może stanowić osoba bł. ks. B. Markiewicza. Wzorcowa jego pedagogia ujawnia się przez jego słowo i przykład, nauczanie i świadectwo.

Nauczanie bł. ks. B. Markiewicza na temat wychowania i roli wychowawcy jest przebogate. Na niektóre zagadnienia warto zwrócić uwagę w kontekście współczesnych praktyczno-teoretycznych problemów z zakresu wychowania. Przede wszystkim wzywa on do aktywności wychowawczej. Bycie zaangażowanym wychowawcą, to obowiązek społeczny, nałożony przez rodziców i państwo. Jednocześnie we własnej świadomości i sumieniu winien on być odkrywany jako powinność. Tak jak Jan Paweł II woła do wychowawców: „Idźmy do młodzieży: oto pierwszy i podstawowy wymóg wychowawczy”⁵, tak bł. ks. B. Markiewicz wołał: „Iść w lud...” (Trzy słowa do starszych...). Iść do młodzieży, oznacza być z młodzieżą, uczestniczyć w jej życiu, sprawach, problemach i co więcej rozumieć młode pokolenie. Iść do młodzieży znaczy

---

⁵ Jan Paweł II, „Szkola dla człowieka sprzyja spotkaniu z Chrystusem”, (Audiencja dla nauczycieli szkół średnich, 03 XI 1979), w: *Wychowanie w nauczaniu Jana Pawła II (1978-1999)*, Warszawa 2000, s. 101.

przede wszystkim być człowiekiem, który potrafi rozumieć młodych ludzi, a owo rozumienie młodych bierze się z głębi miłości do nich. Stąd słowa – „rozumieć i kochać: oto niezrównana formuła pedagogiczna”. Miłość do ludzi, zwłaszcza młodych, stanowi zasadnicze wyzwanie dla pracy wychowawczej. Bez miłości wychowanie najczęściej jest daremne, a satysfakcja wychowawcy znikoma. Miłość określa sposób patrzenia na wychowanka.

Człowieka trzeba po prostu miłować, dlatego że jest człowiekiem, trzeba wymagać od niego miłości ze względu na jego szczególną godność. Miłość wychowanka wymaga się, żeby w procesie wychowania rozwijać jego człowieczeństwo, przekazywać mądrość życia, czyli moralną wiedzę i umiejętności, uczyć wartości, zwłaszcza prawdy, miłości, wiary i nadziei. To zadanie zwłaszcza dla wierzącego wychowawcy, który w procesie wychowawczym nie może odłożyć na bok swoich najgłębszych przekonań. Prawdziwy wychowawca nie tylko uczy innych, ale sam żyje przekazywanymi wartościami.

Nauczanie bł. ks. B. Markiewicza o głębokim sensie roli wychowawców stanowi istotę jego postawy wychowawczej, podkreślonej autentyzmem jego osobowości, jego człowieczeństwem spełnionym w miłości, otwartym na Boga i ludzi. Dla każdego nauczyciela, a tym bardziej katolika, osoba Błogosławionego stanowi drogowskaz pedagogicznej aktywności.

Osobowość bł. ks. B. Markiewicza powinna inspirować wychowawców do formacji własnej zintegrowanej osobowości. Zyskawszy takie kompetencje osobowościowe, wychowawcy są zdolni do realizacji zadań wychowawczych, opartych na miłości wychowanków, respektowaniu ich godności i wolności, a wyrażanych zaangażowanym towarzyszeniem wychowankom, rozumieniem ich i wspieraniem ku pełnemu rozwojowi ludzkiemu. Taki styl wychowawczy zrealizował on i za to młodzież go kochała, niejednokrotnie zmieniając swoje życie na lepsze.

Wydaje się, że przyjęcie bł. B. Markiewicza za wzór osobowy może przynieść większe owoce pracy wychowawczej, a samym pedagogom przynieść doświadczenie wzrostu ich własnego człowieczeństwa. Takie pozytywne skutki zwielaokrotniłyby się, gdyby we wspólnotach wychowawczych osoba bł. ks. Markiewicza stanowiła wzór osobowy zarówno dla młodych ludzi – wychowanków, jak i dla pedagogów – wychowawców.